

njom se hoće reći nešto drugo, tu se govori o želji, da se evidencija učini jednostavnijom, manje složenom. Prema tome, da izrečemo tu misao, treba nam glagol izveden od pridjeva *jednostavan*. Toga glagola, ni pridjeva, naši stari nisu imali; valjda im nije ni trebao. Kad je zatrebao, trebalo ga je načiniti. Sličnih tvorba imamo u našem jeziku čitavo mnoštvo: prema *crn* — *pocrniti*, prema *visok* — *povisiti*, prema *jednostruk* — *pojednostručiti*, prema *modar* — *pomodriti* i mnogi drugi. Prema tim tvorbama i od *jednostavan* izvodi se glagol *pojednostavniti*, a ne *pojednostaviti*. Stoga u značenju učiniti što jednostavnim treba uporebljavati riječi *pojednostavniti*, *pojednostavnjavati*, *pojednostavnjenje* i sl., pa bi naša rečenica imala da glasi: Dogovorili su se, da evidenciju pojednostavne.

Slavko Pavešić

DNEVNO, SEDMIČNO, MJESEČNO, GODIŠNJE?

Dnevno je dolazio u kavanu, da čita novine. — Navraćao je dva puta godišnje u svoje selo. — Mogao je ići u kazalište samo jedamput mjesečno. — List izlazi sedmično.

Dnevno, *sedmično*, *tjedno*, *nedjeljno*, *mjesečno*, *godišnje* — toliko smo navikli na te riječi, da nam se čine sasvim dobre, i nije nam ni na kraj pameti, da su one upravo nakaze u našem jeziku. Da nismo na njih oguglali kao avijatičar na buku motora, začepili bismo uši čuvši ih.

Pa šta to kod njih ne valja?

Najprije malo karikature! Pročitajte ove rečenice: Jutarnje je dolazio u kavanu, da čita novine. — Vojnik ide na strazu noćno dva puta. — Naš vlak kasni večernje. — Navraćao je jedamput ljetno u svoje selo.

Smiješno, zar ne? A zašto je smiješno?

Prilozi *jutarnje*, *noćno*, *večernje*, *ljetno* načinjeni su od pridjeva *jutarnji*, *noćni*, *večernji*, *ljetni* i treba da označuju vrije-

me. A oni to ne mogu, jer prilozi načinjeni od pridjeva u našem jeziku označuju samo način: brz — brzo trčim, lijep — lijepo pjeva, junački — junački se bori i sl. Drugačija se upotreba protivi duhu našeg jezika i odrazuje se u našem jezičnom osjećanju kao karikatura.

A prilozi *dnevno*, *sedmično*, *nedjeljno*, *tjedno*, *mjesečno*, *godišnje* upravo su takve karikature. Napravljeni su od pridjeva, a treba da označuju vrijeme. Oni se nisu mogli razviti u okviru našeg jezika, po zakonima, koji u njemu djeluju, nego su došli sa strane: načinjeni su ropškim prevodenjem s njemačkog: *dnevno* prema *täglich*, *tjedno*, *nedjeljno*, *sedmično* prema *wöchentlich*, *godišnje* prema *jährlich*. Takve su tvorbe u njemačkom dobre, u nas nisu. I samo je vrlo česta, gotovo svakidašnja upotreba tih priloga mogla u nama oslabiti ili posve uništiti osjećaj, da oni narušavaju naš jezični sistem.

Mjesto tih priloga, koji treba da znače vrijeme, bolje je da upotrebljavamo priloške izraze kao *na dan*, *svaki dan*, *svakog dana*; *na sedmicu*, *svake sedmice*, *svaku sedmicu*; *na mjesec*, *svaki mjesec*, *svakog mjeseca*; *na godinu*, *svake godine*, *svaku godinu*. Tako bi naše rečenice pravilnije glasile:

Svaki je dan dolazio u kavanu. — Navraćao je dva puta na godinu (ili svake godine) u svoje selo. — Mogao je ići u kazalište samo jedamput na mjesec — List izlazi svake sedmice.

Dakako, zbog opće usvojenosti ne možemo više ni priloge *dnevno*, *sedmično*, *mjesečno*, *godišnje* proglašavati pogreškama, premda će ih dobar stilist izbje-gavati.

Slavko Pavešić

U TOM POGLEDU ILI S OBZIROM NA TO?

Nekoliko nas čitalaca pita, zašto se zbacuju izrazi u pogledu nečega, u tom pogledu i zašto ih lektori uvijek zamjenjuju frazom što se toga tiče, s obzirom

na to. »Premda se izraz u pogledu nečega ili u tom pogledu mora smatrati germanizmom, ipak držim, da je on često pogodniji nego arhaična — tako je barem osjećam — fraza *što se toga tiče* ili *s obzirom na to*«, piše jedan čitalac, a drugi ističe, da je i fraza *što se toga tiče* galicizam, odnosno prijevod francuskoga *en ce qui concerne*, a da je i *s obzirom na to* germanizam *mit Rücksicht auf*.

Pri razmatranju ovoga pitanja svakako je značajno, da ga postavljaju ljudi od nauke, a ne od književnosti u užem smislu riječi. Ti naši ugledni naučni radnici osjećaju, da šablonsko zamjenjivanje fraze u tom pogledu frazom *što se toga tiče* ili *s obzirom na to* oslabljuje izražajnu snagu njihova teksta. Kadikad je ta zamjena bez kakve štete za autorov tekst, ali kadikad je sasvim neprilična. Ne ulazeći ovdje u razmatranje, koliko su ti izrazi germanizmi, galicizmi ili čak evropeizmi, istakli bismo radije misao modernih lingvista, koji tvrde, da u jeziku ne postoje izrazi, koji bi svojom funkcijom bili potpuno identični. To nas dakako obvezuje na oprez pri takvom zamjenjivanju, a postavlja se i pitanje, da li je takvo zamjenjivanje uopće potrebno.

Pišući o tim izrazima god. 1924. u *Jezičnom savjetniku*, Maretić ih nije potpuno odbacio. On je samo istakao, da je mjesto izraza *u tom pogledu*, *u pogledu* vaše odluke bolje reći *s te strane*, *s obzirom na vašu odluku* ili *što se tiče* vaše odluke. Po Maretiću je dakle bolje reći *s te strane nema njemu prigovora* nego *u tom pogledu nema njemu prigovora*. To su dakako lektori prihvatili kao dobar savjet, pa su svagdje zamjenjivali te izraze. Ali pišući o tom istom pitanju u Akademijinu *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* god 1931. (na str. 393.), Maretić je još blaži. Našavši primjer za izraz *u pogledu* u jednoga pisca na početku 19. st. i uzimajući u obzir književnu praksu svojega vremena, Maretić izraze *u tom pogledu* i *u pogledu* toga označuje kao knjiške: »Poknjiški se govori i piše: u tom

pogledu nema među nama razlike. — u pogledu vaše odluke imam vam reći...« Maretić je dakle uočio razliku između narodnog jezika i književne upotrebe, i to proširene, pa nije ni jednom riječju osudio te izraze. Vidimo dakle, da ni Maretić nije bio izrazit protivnik takvih izraza. Osim toga nama je već poznato, da narodni jezik i književni jezik nisu istovetni pojmovi.

Za prosuđivanje pravilnosti spomenutih izraza za nas je danas u prvom redu važno, jesu li ti izrazi veoma prošireni. Sadržavaju li oni u sebi neko osobito značenje, protive li se oni duhu našega književnog jezika, jesu li možda nagrde i, konačno, osjeća li koji ogranak književnog jezika — u ovom slučaju naučni jezik — potrebu takva izraza. Da su zaista prošireni, svjedoči nam sam Maretić u *Rječniku*, a i naši čitaoci, koji se bune protiv njihova uklanjanja. Da zamjene nisu uvijek identične, pokazuju nam i Maretićevi primjeri: *On je čovjek pošten u svakom pogledu*, odnosno *U tom pogledu nema među nama razlike*. Zamjena *s te strane*, *s obzirom na to*, *što se tiče* toga ne donosi ovdje neku bitnu promjenu značenja, ali svakako uklanja osobitost izraza u svakom pogledu, u tom pogledu na tom mjestu. Takva osobitost dolazi do još jačeg izraza u naučnom jeziku, gdje se barata često s apstraktnim pojmovima. A kako taj izraz ujedno nije nikakva nagrada u našem književnom jeziku, nego je u naučnom jeziku čak i potreban, ne možemo drugo, nego da ga pustimo da izvršava svoju funkciju, gdje god je to potrebno. Ako bismo ga unatoč njegovoj proširenosti i korisnoj funkciji progonili iz književnog jezika, vršili bismo nasilje na svojem književnom jeziku i ne bismo posturali u skladu sa suvremenim lingvističkim pogledima u svijetu, pa ne bismo valjda ni postigli uspjeh u tom nastojanju.

Ali ovo, što je rečeno, ipak ne znači, da su spomenuti izrazi zaista svagdje potrebni, gdje se u mnogih pisaca pojavljuju. Gdje god oni ne donose neku osobitost u

značenju, a osobito ondje, gdje služe samo kao poštapalice, valja ih zamjenjivati, pa čak i izbacivati. Prema tome ne može se postaviti neko šablonsko rješenje za sve slučajeve. Može se čak reći i to, da imaju više prava na upotrebu u naučnom nego u književnom jeziku (u užem smislu).

Jedan naš čitalac zalaže se u toj službi i za izraz *gledom* (na to). Taj je izraz

zastario (kao i *glede*) i nestao već iz upotrebe, a nije ni u duhu našeg novog štokavskog narječja, koje je temelj našega književnog jezika. Kraj drugih prikladnih izraza, kojima raspoložemo, taj je izraz i nepotreban, pa njegovo umjetno oživljavanje ne bi imalo nikakva smisla ni nade u uspjeh.

Ljudevit Jonke

OSVRTI

O RAZLIKAMA IZMEĐU INFINITIVA I PREZENTA S VEZNIKOM DA

U drugom i trećem broju »Jezika« objavio je prof. Miroslav Kravar pod naslovom »O razlici između infinitiva i veze da + prezent kritiku mog članka »O vrijednosti infinitiva i prezenta s veznikom da« iz prvog broja »Jezika«. Mišljenje prof. Kravara razlikuje se podosta od mogega, iako možda ne enoliko, koliko se čini na prvi pogled, jer i on priznaje pojavu, o kojima sam pisao, ili bar dopušta, da one postoje, samo što im ne daje onu važnost, karakter i opseg. Ali zato iznosi i nove podatke i objašnjenja, koja mogu uz male izmjene stati i u moj članak. Tako su veoma korisne opaske, da je uz negaciju češća veza da + prezent (»Jezik«, str. 73.) i da se glagoli, što traže objekt u akuzativu (ili genitivu), vežu s infinitivom lakše nego glagoli, što imaju indirektnu rekciju (ibid. 72.).

Da se potpuno objasni karakter razlika između infinitiva i veze da + prezent, trebale bi mnoge analize književnih tekstova i mnoga terenska istraživanja. Namjeravam to prvom prilikom i učiniti. No i samo onome, što je izneseno u članku prof. Kravara i mome, nedostaju još mnoga objašnjenja. Ipak ću, kako za što drugo u »Jeziku« nema mogućnosti, objasniti samo dva mjesta iz članka prof. Kravara. Tu je nešto mojom, a nešto njegovom krivnjom bilo došlo do nesporazuma.

Kod glagola *znati* mi se nismo razumjeli. Radi se o primjeru iz Nazora, gdje *znati* znači *wissen*, a ne *umjeti*. Tu nemamo dopune, nego objektnu rečenicu, kako je prof. Kravar točno primijetio. Taj sam primjer (»i tko zna, da u svom vječnom pokretu naprijed hoda, ne može voditi opet natrag«) unio zbog izričaja *ne može voditi*, budući da tu infinitiv znači trajno svojstvo. To sam i napisao (»Jezik«, str. 15., redak 4. odozdo). No ja nisam sasama precizno označio, što mislim o dopunama glagolu *znati*, a osim toga u prijepisima i revizijama ispadoše mi dva zarez. Ali bez mnogo muke mogao je prof. Kravar točno shvatiti, što ja tu želim reći, a za to mu ne bi trebalo ama baš ništa izvan mog teksta.

Protumačivši nadopunu uz *moći* dodao sam, kako *da hoda* ne zamjenjuje infinitiv (ib. 3 r. odozdo). Zar to ne znači, da to nije dopuna? Ta veza da + prezent i jest dopuna samo onda, kad zamjenjuje infinitiv. Prije toga napisao sam, da je cvdje naročit slučaj (4. r. odozdo). Zar to ne znači, da se radi o drugoj vrsti činjenicâ? Zatim kažem, da »zna da hoda« tu ne znači »umije hodati«, nego »svijestan je, da hoda« (r. 2. i 3. odozdo). Tu mi ispadoše oba zarez. Moj grijeh! Ali u Nazorovu je primjeru iza glagola »zna« zarez bio odštampan (r. 5. odozdo), a i ja sâm spominjem zarez. Evo moje rečenice: *Taj nam primjer izvrsno pokazuje, da se infinitiv ne može i ne smije u svakoj pri-*